עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ו ועי"ש טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:

מז ב מיי' שם הלכה ד ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסד סעיף ד:

מח ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:

מט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

נ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף א בהג"ה:

נב ז מיי' פ"ו שם הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ד:

נג ח מיי' שם פ"ו הל' ה ופי"א מהל' מכירה הל' יא סמג שם וסי' פב טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רז סעיף ו:

נד ט מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופי"א מהל' מכירה הל' יא סמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע ח"מ שם סעיף ז:

והלכתא כרב חמא והלכתא [א]כרבי אלעזר והלכתא כרבי ינאי דאמר [ב]מה לי הן ומה לי דמיהן: **מתני'** [א]מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור [ג]הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו וכך היה ביתוס בן זונין עושה ע"פ חכמים: **גמ'** מי אוכל פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב ענן אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא דאמר לכי מייתית קני הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו תני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהם מותרין פעמים ששניהם אסורין ופעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור ופעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור עני רבא בתריה [ב]פעמים ששניהם מותרין דאמר ליה קני כשיעור זוזך [ג]פעמים ששניהם אסורין דא"ל לכי מייתית קני מעכשיו [ד]פעמים מוכר מותר ולוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית קני [ה]פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלואה גבך מאן תנא שניהם אסורין אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא אמר [ו]צד אחד ברבית מותר: [ז]משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור בשוייהן מותר מאן תנא בדמים הללו אסור אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד ברבית מותר: [ח]מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר: מאן תנא אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד בריבית מותר מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא [ד](רישא דלא א"ל מדעתיה) [ט]סיפא דא"ל מדעתיה: ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה קא עציב אמר ליה אמאי עציבת אי טרפו לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי אמר אמימר

פטומי

והלכתא כרב חמא. אור"ת דהלכתא נמי כר"נ בטרשא מדקאמר לקמן (דף סח.) לית הלכתא כטרשא ו)דפפונאי מכלל דנהנך הוי הלכתא והא דנקט הכא הלכתא כרב חמא לא אתא לאשמועינן אלא לאפוקי דרב פפא והיינו טעמא דר"נ לא שרי אלא בדלא קן אבל רב פפא ורב חמא איירו אפילו בקן או כשהשער קבוע דהוי כקן ורב פפא אסינויא דרב נחמן קאי דשאני הכא דקן לה ולא גרסי' במילתא דרב פפא טרשא דידי ודאי שרי דמשמע לישנא דודאי דיותר שרי מדרב נחמן אלא גרסינן טרשא דידי שרי ואי גרס ליה איכא למימר דלסברא דרב פפא דלא אזיל בתר לוקח שרי טפי אבל לפי האמת דרב נחמן שריא ודרב פפא אסור וכן פסק רב האי גאון בשער מ"ב דהלכתא כטרשא דרב נחמן [א] אך פירש טרשא דר"נ בע"א ממה שאנו מפרשים:

רב הונא אמר מוכר אוכל פירות כו'. ולא רצו לפרש לוקח אוכל פירות וכדאמר ליה ארעא קנויה לך מעכשיו וזוזי ליהוי הלואה גבך כדבסמוך דאמתני' קיימי דקתני הבא מעות וטול את שלך ומשמע להו וטול את שלך וכי את שלך וקני מקמך דע"י הבאת מעות קני מעתה או למפרע ולא משמע להו טול את שלך שכבר קנית אלא שבתורת משכון נשאר בידו: **לא** תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור. מה שפירש בקונטרס פסק לו דמים מועטין להוסיף על מעות הללו להעמידה בידו אם בא למוכרה משום דלאו אורחא דמילתא הוא שימחול לו לגמרי בדמי הלואה דלמה יעשה כן דטוב לו שתהא בתורת משכון שיפדה מתי שירצה ובחנם פירש כן דבלאו תוספת דמים פוסק עמו להעמידה בידו אם בא למוכרה דכשידחוק אותו מלוה ממעותיו ע"כ יהא זקוק לפדותה או למוכרה וא"ת אמאי אסרינן הכא והא תנן י)לקמן (ד' סה.) הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ומסתמא איירי בלוקח בפחות משויה וכן משמע בגמרא (לקמן סו.) דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו וי"ל דלמאי דמוקי לה (א) ס)מעכשיו א"ש דלא הויא הלואה ואפילו למאן דמוקי לה בלא מעכשיו מ"מ התם הלוה היה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו המותר וכשהוא מניח לו כולה אינו עושה משום רבית אלא מילתא בעלמא הוא דעבד ט)(מלוה לגביה) שמחל לו בחנם: **לכשיהיו** לי מעות החזירם לי אסור. דלא כרבי יהודה ולא דמי למשכנתא בלא נכייתא (לקמן ד' סו:) דהכא אם לא יפדה אין זה מלוה אלא מכר אבל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או יורשיו אבל כאן נהי דהוא יכול לפדות יורשיו אין יכולין לפדות:

פטומי

והלכתא כר' אלעזר. דרבית קצוצה יוצאה בדיינין: **מתני'** ה"ג במתני' **מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מותר המעות שעליך וטול שדה שלך: אסור.** לעשות כן. ודוקא דאמר ליה לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן שאם יאכל מוכר פירות בתוך כך לכשיביא זה המעות נמצא שהשדה קנויה לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקיבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה והא לא אייתי ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר וזה אכל פירות בשכרו: **גמ' מי אוכל פירות.** מכר וקבל מקצת מי אוכל פירות בתוך כך: **מוכר אוכל פירות.** לקמיה מוקי לה שפיר כדמפרש ולא פליגי כו': **משלשין.** מפקידין אותו ביד שליש אם יגמור מקחו יתנם ללוקח ואם לא יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול פירותיו: **הא דאמר ליה לכי מייתית קני.** מוכר אוכל פירות שאין השדה קנויה לו אלא מכאן ולהבא ועד השתא דידיה אכל: **הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו.** אין זה אלא תנאי שאם יקיים תנאו יהא השדה קנוי לו מן היום ואם קיים תנאו נמצא שאכל המוכר פירות של לוקח עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו: **תני רב ספרא.** ולא היה מפורש במשנה מתי שניהן מותרין ומתי אסורין ופי' רבא מסברא: **קני מהשתא כשיעור זוזך.** והשאר לכי מייתית קני. זה אוכל פירות קרקע המגיע לדמים שנתן והמוכר אוכל השאר: **לכי מייתית קני.** הכל מעכשיו שניהם אסורין כדפרישית לעיל: **לכי מייתית קני.** עד דמייתי שדה של מוכר הוא: **קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלוואה גבך.** כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח ואם יאכל מוכר פירות בשכר המתנת מעות יאכלם: **לד אחד.** דלמא אתי לידי רבית דלמא לא אתי כיצד אם מוכר אוכלם ולא גמר לוקח מקחו אין כאן רבית גמר יש כאן רבית הלכך דלא כרבי יהודה. אבל סיפא קתני מוכר מותר ולוקח אסור לוקח מותר מוכר אסור אפי' רבי יהודה מודה דהתם ודאי איכא רבית דכי אמר ליה לכי מייתית קני אין לו עכשיו בה כלום ואפילו גמר הלכך פירי דהשתא רבית הן אצלו והיכא דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ניהוו הלוואה גבך הרי קנויה לו מעכשיו ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית: **משכן לו בית.** ברייתא היא: **בדמים הללו.** פסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה להעמידה לו אם בא למוכרה: **לד אחד.** האי נמי דלמא לא אתי לידי רבית דלא ירצה למוכרה לעולם ולרבי יהודה אם ירצה למוכרה מותר לזה לקבלה בדמים שפסק דמתחילת התנאי לד אחד הוא דהוה ברבית: **מכר לו בית.** ונתן לו כל דמיו: **ואמר לו.** מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החזירם לי וטול מעותיך: **אסור.** דנמצא שאין זה מכר וכשאכל פירות שכר מעותיו עומד ונוטל: **לכשיהיו לך מעות אחזירם לך.** הלוקח אמר לו מאליו כן: **מותר.** ולקמיה מפרש טעמא: **מאן תנא.** לאיסור קאי: ה"ג **דאמר ליה מדעתו.** אם ארצה אחזירם ולא שתתבעני בדין הלכך מותר דאי נמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרה לו אבל רישא שע"כ צריך להחזיר מעיקרא לאו מכר הוא: **שלא באחריות.** שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי מסתמא הא מוקמינא (לעיל ד' טו:) פ)כשמואל דאמר אחריות טעות סופר: **מגבינא שופרא שבחא ופירי.** מעידית שבנכסי אפרע לך אף את השבח שתשביח והפירות שיטרפו ממך:

פטומי

מסורת הש"ס

א) [לעיל סא: תמורה ו.], ב) [לעיל סב.], ג) [לעיל סג. וש"נ], ד) רש"ל מוחק זה, ה) [נ"ל כרבא], ו) פי' הא דרב פפא, ז) [הא תנן במתני' הלוהו כל"ל], ח) [נ"ל במעכשיו], ט) נ"ל לגבי מלוה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא וכו' וי"ל דלמאי דמוקי לה דא"ל קני מעכשיו א"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והלכתא. אך פירש כו'. נ"ב שפי' כעין טרשא דר"פ בתשרי בשער של ניסן ופריך ממתני' ומשני דכאן לא קן אלא כמו שיהיה השער או ושמא לא יתייקר או ודקאמר אם מעכשיו כו'. ודעת הרמב"ם ורמב"ן כדעת הרי"ף ועי' במלחמות ועי' הב"ח ד"ה אפילו: